

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ І ТУРИЗМУ

ГЕОГРАФІЯ СВІТОВОЇ СПАДЩИНИ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних робіт студентам геолого-географічного факультету
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності ІЗ Туризм та рекреація

ОДЕСА
ОНУ
2025

**УДК 91:719]:338.48(072)
Г353**

Укладачі:

В. А. Сич, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри економічної та соціальної географії і туризму;

В. В. Яворська, доктор географічних наук, професор, професор кафедри економічної та соціальної географії і туризму.

Рецензенти:

Н. Є. Нефедова, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

З. В. Приходько, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою геолого-географічного факультету
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 9 від 30 травня 2025 р.*

Г353 **Географія** світової спадщини [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. до практ. робіт студентам геол.-геогр. ф-ту другого (магіст.) рівня вищої освіти спец. ІЗ Туризм та рекреація / уклад.: В. А. Сич, В. В. Яворська. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. – 36 с. – 1 МБ.

Пропоновані методичні рекомендації стануть у нагоді при виконанні практичних робіт з обов'язкової дисципліни «Географія світової спадщини», яка викладається студентам другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація» геолого-географічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

УДК 91:719]:338.48(072)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ	8
Тема 1. Сутність природної та культурної спадщини та основні етапи створення списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО	8
Тема 2. Критерії та умови для включення об'єктів до переліку Світової спадщини людства	10
Тема 3. Всесвітня спадщина Північної та Західної Європи.....	11
Тема 4. Всесвітня спадщина Східної та Південної Європи	13
Тема 5. Об'єкти Всесвітньої спадщини в Україні	14
Тема 6. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Азії.....	16
Тема 7. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Північної та Центральної Америки	19
Тема 8. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Південної Америки та Австралазії	21
Тема 9. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Африки	23
САМОСТІЙНА РОБОТА	25
ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ	27
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	30
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	32

ВСТУП

Значення об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО багатогранно. По-перше, вони відображають різноманітність і багатство культурної та природної спадщини нашої планети. Вони є свідченням нашої спільної історії та чудових досягнень наших предків. Від стародавніх храмів Єгипту до прекрасних островів у південній частині Тихого океану, ці місця розповідають історію людства та світу природи у всій її пишності.

По-друге, об'єкти Всесвітньої спадщини важливі через їх роль в освіті. Вони забезпечують реальний зв'язок з минулим і дозволяють людям зрозуміти і оцінити інші культури і світ природи. Вони часто використовуються як інструменти для викладання історії, географії та екологічних наук.

По-третє, об'єкти Всесвітньої спадщини відіграють важливу роль у місцевій та національній економіці. Багато об'єктів є основними туристичними визначними пам'ятками, приносячи значний дохід і створюючи робочі місця. Вони також можуть стимулювати інвестиції в інфраструктуру та послуги, що призведе до більш широкого економічного розвитку.

Нарешті, визначення об'єкта як об'єкта Всесвітньої спадщини тягне за собою зобов'язання зберегти цей об'єкт для майбутніх поколінь. Це означає, що уряди, місцеві громади та міжнародні організації працюють разом, щоб захистити ці об'єкти від таких загроз, як розвиток, зміна клімату та вплив туризму.

Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО є свідченням багатой та різноманітної культурної та природної спадщини нашої планети. Суворий процес відбору цих сайтів гарантує, що цей статус отримують лише найважливіші та добре захищені сайти. Важливість цих місць виходить за рамки їх краси та історичної цінності – вони є життєво важливими інструментами для освіти, рушіями економічного розвитку та символами нашої прихильності до збереження найцінніших місць у світі для майбутніх поколінь.

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета. Метою вивчення дисципліни «Географія світової спадщини» є формування комплексного уявлення про всесвітню культурну і природну спадщину, пам'ятки природи, історії і культури світового значення, їх типологічних і територіальних особливостях.

Завдання. Основними завданнями вивчення дисципліни є знайомство із феноменом спадщини в сучасній науці й культурі; вивчення основних понять, категорій, функцій спадщини; отримання уявлення про основні історико-культурні та природоохоронні території й об'єкти, їхнє місце в українській і світовій культурі; вивчення світового та українського досвіду охорони та використання спадщини; розгляд проблем використання історико-культурної й природної спадщини; прищепити розуміння необхідності дбайливого відношення до історико-культурного та природного надбання, уміння використовувати отримані знання в суспільній і професійній сферах діяльності.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

інтегральна компетентність:

- Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері туризму і рекреації;

загальні компетентності (ЗК):

- ЗК2. Здатність вести професійну діяльність у міжнародному та вітчизняному середовищі;
- ЗК3. Здатність спілкуватися іноземною мовою;

спеціальні (фахові) компетенції (ФК):

- СК5. Здатність оперувати інструментами збору, обробки інформації, аналізувати та управляти туристичною інформацією.

Програмні результати навчання (ПРН):

- РН1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань.
- РН5. Здійснювати комплексний аналіз і оцінювання функціонування туристичного ринку різних ієрархічних рівнів, прогнозувати тенденції його розвитку.
- РН9. Розробляти та реалізовувати проекти у сфері туризму та рекреації на засадах економічної, соціальної і екологічної ефективності.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: зміст поняття «природна, природно-культурна та культурна спадщина»; цілі і завдання діяльності міжнародної організації ЮНЕСКО, а також її організаційну структуру та основні напрямки роботи; базові уявлення про Конвенцію ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини; принципи формування Списку Всесвітньої спадщини, критерії відбору об'єктів, їх генетичну різноманітність і географічний розподіл; географічний розподіл основних пам'яток природи та культури, що утворюють Всесвітню спадщину ЮНЕСКО; об'єкти природної та культурної спадщини України та особливості їх просторового розподілу;

вміти охарактеризувати найбільш відомі унікальні об'єкти Всесвітньої природної, природно-культурної та культурної спадщини ЮНЕСКО за регіонами та країнами світу; знаходити необхідну інформацію про менш відомі пам'ятки природи, історії і культури та країни, в яких вони знаходяться; оцінювати досягнення національної та світової культури, раціонально використовувати їх в туристичній діяльності; виявляти основні проблеми охорони та рекреаційно-туристичного використання Всесвітньої спадщини.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	сп
Тема 1. Сутність природної та культурної спадщини та основні етапи створення списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО	12	2	2	-	8
Тема 2. Критерії та умови для включення об'єктів до переліку Світової спадщини людства	12	2	2	-	8
Тема 3. Всесвітня спадщина Північної та Західної Європи	12	2	2	-	8
Тема 4. Всесвітня спадщина Східної та Південної Європи	12	2	2	-	8
Тема 5. Об'єкти Всесвітньої спадщини в Україні	12	2	2	-	8
Тема 6. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Азії	24	2	6	-	16
Тема 7. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Північної та Центральної Америки	12	2	2	-	8
Тема 8. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Південної Америки та Австралазії	12	2	2	-	8
Тема 9. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Африки	12	2	2	-	8
Усього годин	120	18	22	-	80

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА 1. Сутність природної та культурної спадщини та основні етапи створення списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

Історія руху на захист всесвітньої спадщини. Комітет всесвітньої спадщини та його діяльність. Процес включення і номінація об'єктів у Список всесвітньої спадщини. Поняття природної та культурної спадщини. Мета і завдання Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини.

Десятка країн-лідерів за кількістю об'єктів зі статусом ЮНЕСКО. Попередні списки Всесвітньої спадщини та Перелік об'єктів Світової спадщини в небезпеці. Особливості виключення об'єкта зі Списку всесвітньої спадщини.

Питання для самоконтролю

1. Які події привели до виникнення ідеї створення міжнародного руху щодо захисту світової спадщини?
2. Які критерії віднесення об'єктів до Списку об'єктів всесвітньої спадщини?
3. Перелічіть етапи стандартної процедури номінації об'єктів у Список всесвітньої спадщини.
4. З якою метою складається попередній список об'єктів, які потенційно можуть бути включені у Список всесвітньої спадщини?
5. Назвіть культурні критерії спадщини ЮНЕСКО.
6. Назвіть природні критерії спадщини ЮНЕСКО.
7. Наведіть класифікацію об'єктів культурної спадщини.
8. Розкрийте визначення «ландшафти палеокультурні» та «ландшафти історичні».
9. Як ви оцінюєте розподіл об'єктів по регіонах світу?
10. Назвіть критерії, що висуваються до об'єктів, які внесені до Списку всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою.

Темі доповідей

1. Міжнародна кампанія щодо збереження пам'ятників Абу Сімбел при будівництві Асуанської греблі в Єгипті.
2. Мета і завдання Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини.
3. Десятка країн-лідерів за кількістю об'єктів зі статусом ЮНЕСКО.

4. Попередні списки Всесвітньої спадщини та Перелік об'єктів Світової спадщини в небезпеці.
5. Особливості виключення об'єкта зі Списку всесвітньої спадщини.
6. Міжнародний союз охорони природи та природних ресурсів (МСОП, англ. IUCN).
7. Міжнародний центр вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей (ІККРОМ, Римський центр, англ. ICCROM).
8. Міжнародна рада з охорони пам'яток та історичних місць (ІКОМОС, англ. ICOMOS).
9. Комітет всесвітньої спадщини (World Heritage Committee), Бюро Всесвітньої спадщини (World Heritage Bureau), Секретаріат (Центр) Всесвітньої спадщини (UNESCO World Heritage Centre).
10. Переваги, яку отримує держава, що підписала Конвенцію про всесвітню спадщину.

Рекомендована література

1. Безуглий В. В., Костащук І. І., Яворська В. В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції). Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с.
2. Акуленко В. І., Магазинщикова І. П., Моздир М. І., Тарасенко О. О.. Культурна спадщина людства: збереження та використання. Л. : Фенікс, 2002. 160 с.
3. Мельничук О. І. Міжнародно–правовий статус всесвітньої культурної і природної спадщини. К. : Наук. думка, 2008. 287 с.
4. Керівництво з підготовки номінацій об'єктів Світової спадщини. Світова спадщина. Інформаційний посібник / Видання 2-е, 2011. 278 с.
5. Bezugly, V., Kostaschuk I., Kisil, R., Yavorska, V., & Buyanovska, L. World Heritage: features, composition, and tourist significance. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 33(3), 2024. 440-452.
6. Sych V., Yavorska V., Urash Yu., Molodetskiy A. Use of intangible cultural heritage objects in excursion activities. *Journal of Education, Health and Sport*. 2025;78:60640. eISSN 2391-8306.
<https://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2025.78.60640>

ТЕМА 2. Критерії та умови для включення об'єктів до переліку Світової спадщини людства

Процедура внесення об'єкта до Списку Всесвітньої спадщини. Охорона і управління об'єктами Всесвітньої спадщини (законодавчі, нормативно-правові та договірні заходи охорони; межі для ефективної охорони; буферні зони; системи управління; стале використання). Вимоги до номінацій транскордонних та серійних (кластерних) об'єктів Всесвітньої спадщини. Зміна меж або критеріїв, які використовувалися для обґрунтування включення до Списку, або назви об'єкта Всесвітньої спадщини. Список всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою.

Питання для самоконтролю

1. Які роботи проводились на початку 2000-х років над Списком всесвітньої спадщини?
2. Назвіть основні сучасні тенденції формування Списку Всесвітньої спадщини.
3. За яких обставин відбувається Виключення номінацій зі Списку Всесвітньої спадщини?
4. Що саме розуміється під терміном «культурна спадщина» у Конвенції?
5. Назвіть критерії, що висуваються до об'єктів-претендентів на внесення до Списку Всесвітньої спадщини.

Теми доповідей

1. Процедура внесення об'єкта до Списку Всесвітньої спадщини.
2. Охорона і управління об'єктами Всесвітньої спадщини (законодавчі, нормативно-правові та договірні заходи охорони; межі для ефективної охорони; буферні зони; системи управління; стале використання).
3. Вимоги до номінацій транскордонних та серійних (кластерних) об'єктів Всесвітньої спадщини.
4. Зміна меж або критеріїв, які використовувалися для обґрунтування включення до Списку, або назви об'єкта Всесвітньої спадщини.
5. Список всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою (процедура внесення в цей список та критерії).
6. Моніторинг стану збереження об'єктів Всесвітньої спадщини.
7. Фонд всесвітньої спадщини та міжнародна допомога на підтримку Конвенції про всесвітню спадщину.
8. Прославлені пам'ятки античної культури як прототип Всесвітньої спадщини – Сім чудес світу (Піраміда Хеопса, Висячі Сади Семіраміди,

- Статуя Зевса в Олімпії, Храм Артеміди в Ефесі, Мавзолей у Галікарнасі, Колос Родоський, Александрійський маяк).
9. Об'єкти, виключені зі Списку Всесвітньої спадщини (Резерват антилопи орикс в Омані, Дрезденська Долина Ельби).
 10. Поняття "Культурні ландшафти" та "Змішана культурно-природна спадщина"

Рекомендована література

1. Безуглий В. В., Костащук І. І., Яворська В. В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції). Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с.
2. Акуленко В. І., Магазинщикова І. П., Моздир М. І., Тарасенко О. О. Культурна спадщина людства: збереження та використання. Л. : Фенікс, 2002. 160 с.
3. Мельничук О. І. Міжнародно-правовий статус всесвітньої культурної і природної спадщини. К. : Наук. думка, 2008. 287 с.
4. Міжнародні документи [конвенції, хартії, рекомендації з питань охорони культурних цінностей] // Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : зб. док. / Ін-т культурології Акад. мистецтв України. К., 2009. С. 220–360.
5. Міжнародні засади охорони нерухокої культурної спадщини / М-во культури і туризму України ; Держ. служба з питань нац. культ. спадщини ; Н.-д. ін-т пам'яткоохоронних дослідж. ; [упоряд. та ред. І. Касяненко]. К. : Фенікс, 2008. 176 с.

ТЕМА 3. Всесвітня спадщина Північної та Західної Європи

Об'єкти Всесвітньої культурної та природної спадщини Ірландії, Латвії, Литви, Естонії. Об'єкти Всесвітньої природної спадщини Німеччини. Об'єкти Всесвітньої культурної спадщини Німеччини. Об'єкти Всесвітньої культурної спадщини Франції. Об'єкти Всесвітньої природної спадщини Франції.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть країни Північної Європи, які займають провідні позиції за кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.
2. Якими об'єктами відомі міста Единбург та Ліверпуль?
3. Які найвідоміші об'єкти культурної спадщини Швеції, включені до Списку Всесвітньої спадщини, ви можете назвати?

4. Назвіть найвідоміші об'єкти Норвегії, які включені до Списку Всесвітньої спадщини.
5. Пригадайте історію створення Ганзейського союзу. Які міста Європи, що входили до цього союзу, включені до Списку Всесвітньої спадщини?
6. Якими об'єктами відоме бельгійське місто Брюгге?
7. Якими культурними об'єктами, що включені до Списку Всесвітньої спадщини, славиться Австрія?

Темати доповідей

1. Об'єкти Всесвітньої культурної та природної спадщини Ірландії, Латвії, Литви, Естонії.
2. Об'єкти Всесвітньої природної спадщини Німеччини.
3. Об'єкти Всесвітньої культурної спадщини Німеччини.
4. Об'єкти Всесвітньої культурної спадщини Франції.
5. Об'єкти Всесвітньої природної спадщини Франції.
6. Об'єкти Всесвітньої культурної спадщини Великобританії.
7. Об'єкти Всесвітньої природної спадщини Великобританії.
8. Об'єкти Всесвітньої природної спадщини скандинавських країн.
9. Об'єкти Всесвітньої культурної та природної спадщини Бельгії та Швейцарії.
10. Об'єкти Всесвітньої культурної та природної спадщини Нідерландів та Австрії.

Рекомендована література

1. Безуглий В. В., Костащук І. І., Яворська В. В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції). Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с.
2. Акуленко В. І., Магазинщикова І. П., Моздир М. І., Тарасенко О. О.. Культурна спадщина людства: збереження та використання. Л. : Фенікс, 2002. 160 с.
3. Мельничук О. І. Міжнародно–правовий статус всесвітньої культурної і природної спадщини. К. : Наук. думка, 2008. 287 с.
4. Міжнародні документи [конвенції, хартії, рекомендації з питань охорони культурних цінностей] // Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : зб. док. / Ін-т культурології Акад. мистецтв України. К., 2009. С. 220-360.
5. Міжнародні засади охорони нерухомої культурної спадщини / М-во культури і туризму України ; Держ. служба з питань нац. культ. спадщини ; Н.-д. ін-т пам'яткоохоронних дослідж. ; [упоряд. та ред. І. Касяненко]. К. : Фенікс, 2008. 176 с.

6. Офіційний сайт ЮНЕСКО з переліком об'єктів всесвітньої спадщини
URL: <https://whc.unesco.org/en/list/>
7. Список об'єктів ЮНЕСКО за країнами з відгуками мандрівників
URL: World Heritage Site for World Heritage Travellers

ТЕМА 4. Всесвітня спадщина Східної та Південної Європи

Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Румунії та Болгарії. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Чехії та Словаччині. Об'єкти Світової культурної спадщини ЮНЕСКО в Італії та Ватикані. Об'єкти Світової природної спадщини ЮНЕСКО в Італії. Об'єкти Світової природної та змішаної спадщини ЮНЕСКО в Іспанії. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Греції.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть найбільш відомі туристичні центри Польщі, які віднесено до Списку світової спадщини.
2. Назвіть найбільш відомі туристичні центри Угорщини, які віднесено до Списку світової спадщини.
3. Назвіть країни-лідери з туризму у Південній Європі.
4. Якими об'єктами відоме португальське місто Порту?
5. Якими об'єктами відоме іспанські міста Гранада та Толедо?
6. Назвіть міста Греції, які відомі своїми культурно-історичними об'єктами, що входять до Списку світової спадщини.

Теми доповідей

1. Об'єкти Світової природної спадщини ЮНЕСКО в Росії та Білорусі (Праліси Комі, Куршська коса, Західний Кавказ, Біловезька пуша).
2. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Румунії та Болгарії.
3. Об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО «Дерев'яні церкви на півдні Малої Польщі» (*Церква Архангела Михаїла, Церква всіх Святих, Церква Архангела Михаїла, Церква Успіння пресвятої Діви Марії, Церква святого Леонарда, Церква святих Филипа та Якова*).
4. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Чехії та Словаччині.
5. Об'єкти Світової культурної спадщини ЮНЕСКО в Італії та Ватикані.
6. Об'єкти Світової природної спадщини ЮНЕСКО в Італії.
7. Об'єкти Світової природної та змішаної спадщини ЮНЕСКО в Іспанії.
8. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Греції.
9. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Хорватії.

10. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Словенії, Сербії, Боснії і Герцеговини, Північної Македонії Чорногорії, Албанії.

Рекомендована література

1. Безуглий В. В., Костащук І. І., Яворська В. В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції). Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с.
2. Акуленко В. І., Магазинщикова І. П., Моздир М. І., Тарасенко О. О. Культурна спадщина людства: збереження та використання. Л. : Фенікс, 2002. 160 с.
3. Охорона культурної спадщини : зб. міжнар. док. К. : АртЕк, 2002. 136 с.
4. Офіційний сайт ЮНЕСКО з переліком об'єктів всесвітньої спадщини URL: <https://whc.unesco.org/en/list/>
5. Список об'єктів ЮНЕСКО за країнами з відгуками мандрівників URL: World Heritage Site for World Heritage Travellers

ТЕМА 5. Об'єкти Всесвітньої спадщини в Україні

Об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО «Дерев'яні церкви Карпатського регіону в Україні». Нематеріальна культурна спадщина України (Петриківський розпис, Косівська кераміка, Кролевецькі ткани рушники, Опішнянська кераміка).

Питання для самоконтролю

1. Коли в Україні вперше було включено об'єкти до Списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО?
2. Які об'єкти входять до Списку на 2025 рік?
3. Згадайте природні об'єкти, що входять до Списку в Україні.
4. Які об'єкти перебувають у переліку об'єктів-кандидатів на включення до Списку всесвітньої спадщини?
5. Як ви розумієте поняття «нематеріальна культурна спадщина»?
6. Які організації в Україні займаються складанням реєстру об'єктів нематеріальної культурної спадщини?

Теми доповідей

1. Об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО «Дерев'яні церкви Карпатського регіону в Україні» (Церква Святого Духа (село Потелич), Церква Собору Пресвятої Богородиці (село Матків), Церква Святої Трійці (місто Жовква), Церква святого Юра (місто Дрогобич), Церква Святого Духа

- (місто Рогатин), Церква Різдва Пресвятої Богородиці (село Нижній Вербіж), Церква Вознесіння Господнього (селище Ясіня), Церква святого Михайла (село Ужок).
2. Нематеріальна культурна спадщина України (Петриківський розпис, Косівська кераміка, Кролевецькі ткани рушники, Опішнянська кераміка).
 3. Об'єкт-кандидат на включення до Списку всесвітньої спадщини «Бахчисарайський палац кримських ханів та Чуфут-Кале».
 4. Об'єкти-кандидати на включення до Списку всесвітньої спадщини «Історичний центр міста-порта Одеса» та «Аккерманська фортеця».
 5. Об'єкти-кандидати на включення до Списку всесвітньої спадщини «Комплекс об'єктів VI-XVI століть Судакської фортеці» та археологічний комплекс «Кам'яна могила».
 6. Об'єкти-кандидати на включення до Списку всесвітньої спадщини «Історичний центр м. Чернігів» та «Астрономічні обсерваторії України».
 7. Об'єкт-кандидат на включення до Списку всесвітньої спадщини печерні міста Криму «Мангуп-Кале та Ескі-Кермен».
 8. Об'єкти-кандидати на включення до Списку всесвітньої спадщини «Держпром (Будинок Державної промисловості, м. Харків)» і «Кирилівська та Андріївська церкви».
 9. Об'єкти-кандидати на включення до Списку всесвітньої спадщини «Біосферний заповідник Асканія-Нова» та «Могила Тараса Шевченка і Шевченківський національний заповідник».
 10. Об'єкти-кандидати на включення до Списку всесвітньої спадщини «Культурний ландшафт та каньйон м. Кам'янець-Подільський» та «Дендрологічний парк Софіївка».

Рекомендована література

1. Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження / [за ред. В. О. Горбика, С. І. Кота]. К. : НАН України; Ін-т історії України, 1998. 400 с.
2. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України URL: <https://mesc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/05/nacjonalnyj-perelik-elementiv-nks-1.pdf>
3. UNESCO. Україна. <https://ich.unesco.org/en/state/ukraine-UA>
4. Мелько Л. Ф. Спадщина ЮНЕСКО у туризмі: порівняльний макрорегіональний аналіз. Регіональний туризм: сучасні виклики та перспективи розвитку: колективна монографія / В. Г. Алькема [та ін.]. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». 2022. С. 283–330. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/monografiji/melko_0032.pdf

5. Гамор Ф. Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент: матеріали з нагоди десятиріччя об'єкта Всесвіт. спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» / Карпат. біосфер. заповідник. Львів: Тиса, 2017. 247 с.
6. Керівництво з підготовки номінацій об'єктів Світової спадщини. Світова спадщина. Інформаційний посібник / Видання 2-е, 2011. 278 с.
7. Класифікатори нерухомих об'єктів культурної спадщини України / НДІ пам'яткоохорон. дослідж. К. : Фенікс, 2012. 77 с.
8. Маленков Р. Світова спадщина ЮНЕСКО в Україні. Путівник. 2021. 240 с.

ТЕМА 6. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Азії

Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Індії. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Китаї. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Японії, Кореї, Монголії. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Туреччині, Азербайджані, Туркменістані. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Ірані, Грузії, Вірменії.

Питання для самоконтролю

1. Яка з азійських країн є лідером з кількості об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО?
2. Які об'єкти ви можете назвати, що мають транскордонне положення?
3. Назвіть найбільші за площею об'єкти спадщини.
4. Як ви вважаєте, чому найбільша кількість азійських природних об'єктів Всесвітньої спадщини розташована в Гімалаях?
5. Назвіть п'ятірку країн Азії, які є лідерами за кількістю об'єктів.

Теми доповідей семінару 6.1

1. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Туреччині, Азербайджані, Туркменістані.
2. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Ірані, Грузії, Вірменії.
3. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Таджикистані, Киргизстані, Узбекистані, Афганістані.
4. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Азійській частині Росії, Казахстані.
5. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Індії.
6. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Бангладеш, Непалі, Шрі-Ланці.

7. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Китаї.
8. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Японії, Кореї, Монголії.
9. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Малайзії, Камбоджі, Лаосі.
10. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Індонезії, Філіппінах.

Теми доповідей семінару 6.2

1. Категорія світової спадщини "Давні міста" Західної Азії (*Басра, Дамаск, Сана, Алеппо, Стамбул, Сафранболу, Баальбек, Джидда тощо*).
2. Категорія світової спадщини "Сакральні місця" Західної Азії (*Священна долина у Лівані, монастир Гегхард у Вірменії, собор Баграті та монастир Гелаті в Грузії тощо*).
3. Категорія світової спадщини "Археологічні пам'ятки" Західної Азії (*Троя у Туреччині, археологічна ділянка Аль-Хіджр (Мадаїн-Саліх) у Саудівській Аравії, давні поселення регіону Північна Сирія (Сирія), давнє місто Анджар у Лівані, археологічні місця Бат, Аль-Хутм та Аль-Аюн в Омані, Ед-Дірійя у Саудівській Аравії, Баальбек у Лівані та ін.*).
4. Категорія світової спадщини "Фортифікаційні споруди" Західної Азії (*Бахла (Оман), Калат-Аль-Бахрейн (Бахрейн), Кусер-Амра (Йорданія), цитадель Ербіль (Ірак)*).
5. Природні об'єкти світової спадщини у Західній Азії (*архіпелаг Сокотра (Ємен), Божественний кедровий гай (Ліван), Месопотамські болота (Ірак), Земля ладану (Оман) та національний парк Гьореме (Туреччина)*).
6. Природні об'єкти світової спадщини у Північній та Центральній Азії (*Центральний Сіхоте-Алінь, Золоті Алтайські гори, плато Путорана, Убсунурська улоговина, природний парк «Ленські стовпи» і ландшафти Даурії у Забайкаллі (Росія), Сари-Арка – степи та озера Північного Казахстану, Західний Тянь-Шань (Казахстан), Чаткальський біосферний заповідник (Узбекистан), Таджикиський національний парк (Таджикистан)*).

Теми доповідей семінару 6.3

1. Категорія світової спадщини "Давні міста" Південно-Східної Азії (*Сукхотай, історичне місто Аютія в Таїланді, місто Віган на Філіппінах, давнє місто Хюе у В'єтнамі, міста Малакка та Джорджтаун у Малайзії*).
2. Природні об'єкти світової спадщини у Південно-Східній Азії (*бухта Халонг і національний парк Фонгня-Кебанг (В'єтнам), національні парки Комодо, Лоренц і Уджунг-Кулон, вологі тропічні ліси Суматри (Індонезія), національні парки Гунунг-Мулу і Кінабалу (Малайзія)*).

резервати дикої природи Тхунгьяй і лісовий комплекс Донгфайєн-Кхауяй (Таїланд), морський парк «Риф Туббатаха», підземна ріка Пуерто-Прінсеса і природний заповідник «Гірський ланцюг Хамігуйтан» (Філіппіни).

3. Категорія світової спадщини "Сакральні пам'ятки " Східної та Південної Азії (*святилища і храми національного парку Нікко, храм Іцукусіма в Японії, храми Чонмьо і Хеінса, печерний храм Соккурам і храмовий комплекс Пульгукса у Південній Кореї, печерні храми Лунмень і Юньган у Китаї, храми поселень Кхаджурахо і Хампі, печерні храми в Аджанті, Еллорі і на о. Елефанта, індуїстські храми в Конараці, церкви і монастирі на Гоа, великі храми імперії Чола, буддійські пам'ятки в Санчі, храмовий комплекс Махабодхі в Індії та ін.*).
4. Категорії світової спадщини "Давні міста і гробниці" Східної та Південної Азії (*Піньяо, Ліцзян, Шанду в Китаї, історичні території Кьонджу у Південній Кореї; Кіото, Нара, Хіраїдзумі в Японії; комплекс гробниць Когурьо, гробниці імператорів династій Мін і Цін в Китаї, королівські гробниці династії Чосон у Південній Кореї*).
5. Природні об'єкти світової спадщини у Східній Азії (*гори Емейшань, Цінченшань, Тайшань, Хуаншань, Утайшань, карстові відклади у Південному Китаї, печери Могао, гори Уішань і Тянь-Шань, національні парки Лушань, геологічний парк Данься, резервати гігантської панди в провінції Сичуань, пейзажні зони Уліньюань, Хуанлун, Цзючжайгоу та ін. (Китай), вулканічний острів Чеджудо (Південна Корея), ландшафти Монгольської Даурії (Монголія), гори Шіракамі, острів Якусіма, національний парк на півострові Сіretoко, острови Огасавара (Японія)*).
6. Категорії світової спадщини "Сакральні об'єкти" Південної Азії (*храми поселень Кхаджурахо і Хампі, індуїстські храми в Конараці, церкви і монастирі на Гоа, великі храми імперії Чола, буддійські пам'ятки в Санчі, мечеть Кутб-Мінар у Делі, храмовий комплекс Махабодхі в Бодх-Гайя та інші пам'ятки в Індії; Золотий храм м. Дамбулла на Шрі-Ланці; історичне місто мечетей Багерхат та руїни буддійського монастиря в Пахарпурі у Бангладеш, руїни буддійського монастиря Тахт-і-Бах у Пакистані*).
7. Категорії світової спадщини "Давні міста" Південної Азії (*Махабаліпурам, Фатехпур-Сікрі, Паттадакал, Кхаджурахо, Хампі в Індії; Анурадхапура, Канді, Полоннарува і Сігірія на Шрі-Ланці; Долина Катманду і Лумбіні у Непалі; руїни давнього міста Таксила у Пакистані*).
8. Природні об'єкти світової спадщини у Південній Азії (*мангрові зарості Сундарбан (Бангладеш), національні парки Казіранга, Кеоладео,*

Сундарбан, Нанда-Деві, Великі Гімалаї, Канченджанга, заповідник Манас, гірський масив Західні Гати (Індія), національні парки Чітван і Сагарматха, а також гора Еверест (Непал), нагір'я Центральної Шрі-Ланки і лісовий заповідник Сінхараджа (Шрі-Ланка).

9. Категорії світової спадщини "Фортифікаційні споруди " Південної Азії (*Червоний форт, форт у місті Агра, фортеці у горах Раджастану в Індії; форт і сади Шалімар у місті Лахор та форт Рохтас у Пакистані*).

Рекомендована література

1. Безуглий В. В., Костащук І. І., Яворська В. В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції). Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с.
2. Акуленко В. І., Магазинщикова І. П., Моздир М. І., Тарасенко О. О. Культурна спадщина людства: збереження та використання. Л. : Фенікс, 2002. 160 с.
3. Мельничук О. І. Міжнародно–правовий статус всесвітньої культурної і природної спадщини. К. : Наук. думка, 2008. 287 с.
4. Міжнародні документи [конвенції, хартії, рекомендації з питань охорони культурних цінностей] // Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : зб. док. / Ін-т культурології Акад. мистецтв України. К., 2009. С. 220–360.
5. Рекомендації щодо сталого розвитку корінних народів. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284421299>

ТЕМА 7. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Північної та Центральної Америки

Доіспанські центри світової спадщини в Мексиці та Центральній Америці. Історичні пам'ятки світової спадщини Канади і США. Острівні об'єкти Всесвітньої природної спадщини Північної і Центральної Америки. Національні парки Єллоустонський, Редвуд, Олімпік, Грейт-Смокі-Маунтінс, Йосемітський (США).

Питання для самоконтролю

1. Яка країна досліджуваного регіону має найбільшу кількість об'єктів Всесвітньої спадщини?
2. В якій країні знаходиться найбільша кількість об'єктів природної спадщини?

3. Який з природних об'єктів досліджуваного регіону є найбільшим за площею?
4. Назвіть острівні об'єкти природної спадщини.
5. Чим знаменита Мамонтова печера?
7. Назвіть канадські міста, історичні центри яких занесено до Списку всесвітньої спадщини.
8. Назвіть найбільш відвідувані туристами об'єкти Мексики.
9. Які найбільш відомі об'єкти списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО розташовані на Панамському перешийку?

Теми доповідей

1. Категорії світової спадщини "Селітебні ландшафти" та "Індустріальні культурні ландшафти" Північної і Центральної Америки (*«Місто Антигуа» (Гватемала), «Історичний центр міста Пуебла» (Мексика), «Ландшафт Гран-Пре» (Канада), «Археологічний ландшафт кавових плантацій на південному сході Куби», "Агавовий ландшафт і стародавні заводи Текіли" (Мексика), «Китобійна станція Ред-Бей» (Канаді)*).
2. Об'єкти природної спадщини, що охороняють морські, водні та навколводні ландшафти Північної і Центральної Америки (національні парки «Еверглейдс» (США), «Ріо-Платано» (Гондурас), біосферний заповідник «Ель-Віскаїно», «Сіан-Каан» (обидва – Мексика), «Бар'єрний риф Белізу»).
3. Острівні об'єкти Всесвітньої природної спадщини Північної і Центральної Америки (національні парки «Грос Морн» (Канада), «Олександра Гумбольдта» і «Десембарко-дель-Гранма» (обидва – Куба), «Морн-Труа-Пітон» (Домініканська республіка), «Природоохоронна територія Пітон» (Сент-Люсія), «Острів Кокос» (Коста-Ріка), «Койба і його особливо охоронювана акваторія» (Панама) і «Острови і охоронювані природні території в районі Каліфорнійської затоки» (Мексика).
4. Категорія "Геолого-геоморфологічні, гідрогеологічні та гляціологічні природні утворення" Північної і Центральної Америки (національні парки «Мамонтова печера», «Карлсбадські печери», «Гранд-Каньйон», «Клуоні, Врангеля-св. Іллі, Глейшер-Бей, Татшеніні-Алсек», «Вотертон-Лейкс»).
5. Національні парки Єллоустонський, Редвуд, Олімпік, Грейт-Смокі-Маунтінс, Йосемітський (США).
6. Історичні пам'ятки світової спадщини США (*Статуя Свободи, Індепенденс-хол, садиба Монтічело та університет штату Вірджинія в м. Шарлотсвілл, індіанське поселення Пуебло-де-Таос, кургани Кахокії, Монументальні земляні споруди Поверті-Пойнт, історичний парк Чако*).

7. Історичні пам'ятки світової спадщини Канади (*центри міст Квебек і Луненберг, історичний парк Л'Анс-о-Медоус, місце полювання на бізонів «Гед-Смеит-Ін-Баффало-Джамп», канал Рідо*).
8. Національні парки Скелястих гір, "Наганні", "Вуд-Баффало", "Дайносор", "Уотертон-Лейкс", "Мігуаша".
9. Доіспанські центри світової спадщини в Мексиці та Центральній Америці (*Паленке, Ель-Тахін, Уималь, Калакмуль, Копан, Тікаль*).
10. Історичні центри мексиканських міст Оахака, Гуанахуато, Морелія, Сакатекас, Керетаро, Тлакотальпан, Сан-Франсіско-де-Кампече, Сан-Мігель-де-Альєнде.

Рекомендована література

1. Безуглий В. В., Костащук І. І., Яворська В. В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції). Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с.
2. Акуленко В. І., Магазинщикова І. П., Моздир М. І., Тарасенко О. О. Культурна спадщина людства: збереження та використання. Л. : Фенікс, 2002. 160 с.
3. Мельничук О. І. Міжнародно-правовий статус всесвітньої культурної і природної спадщини. К. : Наук. думка, 2008. 287 с.
4. Міжнародні документи [конвенції, хартії, рекомендації з питань охорони культурних цінностей] // Пам'ятокознавство: правова охорона культурних надбань : зб. док. / Ін-т культурології Акад. мистецтв України. К., 2009. С. 220–360.
5. Рекомендації щодо сталого розвитку корінних народів.
URL: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284421299>
6. Travel & Tourism – United States. Statistics.
URL: <https://www.statista.com/outlook/mmo/travel-tourism/united-states>
7. Travel & Tourism – Caribbeanю Statista.
URL: <https://www.statista.com/outlook/mmo/travel-tourism/caribbean>

ТЕМА 8. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Південної Америки та Австралазії

Світова культурна і культурно-природна спадщина Бразилії. Світова природна спадщина Бразилії. Світова спадщина Колумбії. Світова спадщина Перу. Світова культурна і культурно-природна спадщина Австралії. Світова природна спадщина Австралії. Світова спадщина країн Океанії.

Питання для самоконтролю

1. Яка з країн досліджуваного регіону є лідером за кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО?
2. Назвіть природні об'єкти Світової спадщини, які розташовані в Аргентині.
3. Які об'єкти Ріо-де-Жанейро занесені до Списку світової спадщини?
4. Чим відоме чилійське місто Вальпараїсо?
5. Назвіть найбільш відвідувані туристами міста Перу, які також віднесені до Списку світової спадщини.
6. Назвіть найбільші за площею природні об'єкти Світової спадщини, які знаходяться в регіоні Австралазії.

Теми доповідей

1. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Колумбії.
2. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Венесуели.
3. Культурні об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Бразилії.
4. Природні об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Бразилії.
5. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Еквадору.
6. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Перу.
7. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Болівії.
8. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Чилі.
9. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Суринаму, Парагваю, Уругваю.
10. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Аргентини.
11. Великий бар'єрний риф, Острови Лорд-Хау, Маккуорі, Херд і Макдоналд, Дика природа Тасманії, Узбережжя Нінгало (Австралія).
12. Національний парк Какаду і Область озер Уїлландра, Дощові ліси східного узбережжя Австралії, Національний парк Улуру-Ката Тьюта, Острів Фрейзер, Національний парк Пурнулулу (Австралія).
13. Вологі тропіки Квінсленду, Національний парк Блу-Маунтінс, Шарк-Бей, Сіднейський оперний театр, Каторжні поселення Австралії, Будинок Королівської виставки та Карлтонські сади (Австралія).
14. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Нової Зеландії, Федеративних Штатів Мікронезії, Фіджі, Папуа Нової Гвінеї, Маршаллових Островів.

Рекомендована література

1. Безуглий В. В., Костащук І. І., Яворська В. В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції). Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с.
2. Акуленко В. І., Магазинщикова І. П., Моздир М. І., Тарасенко О. О. Культурна спадщина людства: збереження та використання. Л. : Фенікс,

2002. 160 с.

3. Мельничук О. І. Міжнародно–правовий статус всесвітньої культурної і природної спадщини. К. : Наук. думка, 2008. 287 с.
4. Міжнародні документи [конвенції, хартії, рекомендації з питань охорони культурних цінностей] // Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : зб. док. / Ін-т культурології Акад. мистецтв України. К., 2009. С. 220–360.
5. Рекомендації щодо сталого розвитку корінних народів.
URL: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284421299>
6. Австралійська туристична статистика.
URL: <https://www.abs.gov.au/statistics/industry/tourism-and-transport>
7. Travel & Tourism – Australia & Oceania. Statista.
URL: <https://www.statista.com/outlook/mmo/travel-tourism/australia-oceania>
8. Travel & Tourism – South America. Statista.
URL: <https://www.statista.com/outlook/mmo/travel-tourism/south-america>

ТЕМА 9. Всесвітня культурна, природна і природно-культурна спадщина Африки

Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Єгипті. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Марокко, Судані і Тунісі. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Південно-Африканській Республіці, Сенегалі, Танзанії . Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Анголі, Ботсвані, Конго, Замбії.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть країни африканського регіону, які є лідерами за кількістю об'єктів Світової спадщини.
2. Назвіть найбільші за площею об'єкти природної спадщини Африки.
3. Які міста Марокко віднесені до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО?
4. Назвіть всесвітньо відомі історико-культурні об'єкти Єгипту, які внесені до Списку об'єктів спадщини.
5. Чим знаменитий національний парк Водоспад Вікторія?
6. Назвіть культурно-історичні об'єкти африканських країн, які внесені до Списку об'єктів спадщини.

Теми доповідей

1. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Єгипті.
2. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Алжирі та Лівії.

3. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Ефіопії та Ботсвані.
4. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Марокко і Чад.
5. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Південно-Африканській Республіці, Намібії та Лесото.
6. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Сенегалі та Малаві.
7. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Танзанії та Мозамбіку.
8. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Тунісі і Мавританії.
9. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Республіці Конго, ЦАР, Уганді та Судані.
10. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО на Мадагаскарі, Сейшельських, Азорських та Маскаренських островах.
11. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Кенії, Зімбабве, Анголі, Кабо-Верде, Кот-д'Івуарі, Малі.
12. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Замбії, Камеруні, Гвінеї, Гані, Нігері та Нігерії.

Рекомендована література

1. Безуглий В. В., Костащук І. І., Яворська В. В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції). Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с.
2. Акуленко В. І., Магазинщикова І. П., Моздир М. І., Тарасенко О. О. Культурна спадщина людства: збереження та використання. Л. : Фенікс, 2002. 160 с.
3. Мельничук О. І. Міжнародно–правовий статус всесвітньої культурної і природної спадщини. К. : Наук. думка, 2008. 287 с.
4. Міжнародні документи [конвенції, хартії, рекомендації з питань охорони культурних цінностей] // Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : зб. док. / Ін-т культурології Акад. мистецтв України. К., 2009. С. 220–360.
5. Рекомендації щодо сталого розвитку корінних народів.
URL: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284421299>
6. Living Heritage and Indigenous Peoples.
URL: <https://ich.unesco.org/en/indigenous-peoples>
7. Travel & Tourism – Africa. Statistics.
URL: <https://www.statista.com/outlook/mmo/travel-tourism/africa>

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	К-сть год
1.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Переваги, яку отримує держава, що підписала Конвенцію про всесвітню спадщину. Міжнародний союз охорони природи та природних ресурсів. Міжнародний центр вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей. Міжнародна рада з охорони пам'яток та історичних місць. Комітет всесвітньої спадщини, Бюро Всесвітньої спадщини, Секретаріат Всесвітньої спадщини	8
2.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: моніторинг стану збереження об'єктів Всесвітньої спадщини. Фонд всесвітньої спадщини та міжнародна допомога на підтримку Конвенції про всесвітню спадщину. Прославлені пам'ятки античної культури як прототип Всесвітньої спадщини - Сім чудес світу. Об'єкти, виключені зі Списку Всесвітньої спадщини (Резерват антилопи орикс в Омані, Дрезденська Долина Ельби). Поняття "Культурні ландшафти" та "Змішана культурно-природна спадщина"	8
3.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Об'єкти Всесвітньої культурної спадщини Великобританії. Об'єкти Всесвітньої природної спадщини Великобританії. Об'єкти Всесвітньої природної спадщини скандинавських країн. Об'єкти Всесвітньої культурної та природної спадщини Бельгії та Швейцарії. Об'єкти Всесвітньої культурної та природної спадщини Нідерландів та Австрії	8
4.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Об'єкт Світової спадщини ЮНЕСКО «Дерев'яні церкви на півдні Малої Польщі». Об'єкти Світової природної спадщини ЮНЕСКО в Росії та Білорусі. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Хорватії. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Словенії, Сербії, Боснії і Герцеговини, Північної Македонії Чорногорії, Албанії	8
5.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Об'єкти-кандидати на включення до Списку всесвітньої спадщини в Україні – «Бахчисарайський палац кримських ханів та Чуфут-Кале», «Історичний центр міста-порта Одеса», «Аккерманська фортеця», «Комплекс об'єктів VI-XVI ст. Судакської фортеці», археологічний комплекс «Кам'яна могила», «Історичний центр м. Чернігів», «Астрономічні обсерваторії України», печерні міста Криму «Мангуп-Кале та Ескі-Кермен», «Держпром (Будинок Державної промисловості, м. Харків)» і «Кирилівська та Андріївська церкви», «Біосферний заповідник Асканія-Нова» та «Могила Тараса Шевченка і Шевченківський національний	8

	заповідник», «Культурний ландшафт та каньйон м. Кам'янець-Подільський» та «Дендрологічний парк Софіївка»	
6.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Таджикистані, Киргизстані, Узбекистані, Афганістані. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Азійській частині Росії, Казахстані. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Бангладеш, Непалі, Шрі-Ланці. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Малайзії, Камбоджі, Лаосі. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Індонезії, Філіппінах. Розподіл об'єктів всесвітньої спадщини Азії за регіонами і категоріями "Давні міста і гробниці", "Сакральні місця", "Археологічні пам'ятки", "Фортифікаційні споруди"	16
7.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Категорії світової спадщини "Селітебні ландшафти" та "Індустріальні культурні ландшафти" Північної і Центральної Америки. Об'єкти природної спадщини, що охороняють морські, водні та навколводні ландшафти Північної і Центральної Америки. Категорія "Геолого-геоморфологічні, гідрогеологічні та гляціологічні природні утворення" Північної і Центральної Америки. Історичні центри мексиканських міст Оахака, Гуанахуато, Морелія, Сакатекас, Керетаро, Тлакотальпан, Сан-Франсіско-де-Кампече, Сан-Мігель-де-Альєнде	8
8.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Світова культурна і культурно-природна спадщина Аргентини. Світова природна спадщина Аргентини. Світова спадщина Болівії. Світова спадщина Чилі. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО Суринаму, Парагваю, Уругваю	8
9.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Ефіопії, Зімбабве, Кабо-Верде, Кенії. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Лесото, Кот-д'Івуарі, Мадагаскарі, Малаві. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Малі, Мозамбіку, Нігері, Намібії, Нігерії	8
	Разом	80

ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Поточне контрольне опитування, оцінювання семінарських доповідей та виконання індивідуальних завдань; підсумковий контроль – іспит. В обов’язковому порядку здійснюється облік відвідування студентами усіх видів занять.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль									Підсумковий контроль (іспит)	Сума балів
Змістовий модуль 1										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	20	100
8	8	8	8	8	16	8	8	8		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	Відмінно	Зараховано
85–89	B	Добре	
75–84	C		
70–74	D	Задовільно	
60–69	E		
35–59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	Незараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	Незараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями	Глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі
Добре	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки	Правильно вирішив більшість практичних завдань; має стійкі навички виконання завдання
Задовільно	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину	Може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні,

	навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків	нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину розрахункових/тестових завдань. Здобувач має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків
Незадовільно з можливістю повторного складання	Володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	Недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Не володіє навчальним матеріалом	Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Історія розвитку та передумови створення списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.
2. Мета та завдання Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини.
3. Попередні списки Всесвітньої спадщини.
4. Перелік об'єктів Світової спадщини в небезпеці.
5. Країни-лідери за кількістю об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.
6. Переваги, яку отримує держава, що підписала Конвенцію про всесвітню спадщину.
7. Основні етапи розвитку списку всесвітньої спадщини.
8. Сучасні тенденції формування Списку Всесвітньої спадщини.
9. Звітність країн-учасниць Конвенції про стан об'єктів спадщини.
10. Типологічний, регіональний, хронологічний і тематичний аналіз об'єктів спадщини.
11. Процедура внесення об'єктів до списку Всесвітньої спадщини.
12. Основні та додаткові критерії для внесення пам'яток, ансамблів або визначних місць до переліку об'єктів Світової культурної спадщини.
13. Критерії та умови цілісності для природних пам'яток, геологічних й фізіографічних утворень та природних визначних місць для включення їх до переліку Світової природної спадщини людства.
14. Загальна характеристика об'єктів Світової культурної спадщини Європи за регіонами та країнами: кількість, географічний розподіл, специфіка, своєрідність і унікальність.
15. Загальна характеристика об'єктів Світової природної та природно-культурної спадщини Європи за регіонами та країнами: кількість, географічний розподіл, специфіка, своєрідність і унікальність.
16. Загальна характеристика об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні.
17. Об'єкти попереднього списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні.
18. Особливості просторового розміщення, специфіка, своєрідність і унікальність культурної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Азії.
19. Особливості просторового розміщення, специфіка, своєрідність і унікальність природної та природно-культурної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Азії.
20. Особливості просторового розміщення, специфіка, своєрідність і унікальність природної та змішаної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Північній Америці.

21. Особливості просторового розміщення, специфіка, своєрідність і унікальність культурної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Північній Америці.
22. Особливості просторового розміщення, специфіка, своєрідність і унікальність природної та змішаної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Центральній Америці.
23. Особливості просторового розміщення, специфіка, своєрідність і унікальність культурної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Центральній Америці.
24. Кількість, географічний розподіл, критерії, специфіка, своєрідність і унікальність об'єктів Всесвітньої культурної спадщини країн Південної Америки.
25. Кількість, географічний розподіл, критерії, специфіка, своєрідність і унікальність об'єктів Всесвітньої природної і природно-культурної спадщини країн Південної Америки.
26. Особливості просторового розміщення, специфіка, своєрідність і унікальність культурної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Австралії.
27. Особливості просторового розміщення, специфіка, своєрідність і унікальність природної та змішаної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Австралії.
28. Особливості просторового розміщення, специфіка, своєрідність і унікальність культурної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Океанії.
29. Особливості просторового розміщення, специфіка, своєрідність і унікальність природної та змішаної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Океанії.
30. Кількість, географічний розподіл, критерії, специфіка, своєрідність і унікальність об'єктів Всесвітньої культурної спадщини Африки.
31. Кількість, географічний розподіл, критерії, специфіка, своєрідність і унікальність об'єктів Всесвітньої природної і природно-культурної спадщини Африки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна

1. Акуленко В. І., Магазинщикова І. П., Моздир М. І., Тарасенко О. О. Культурна спадщина людства: збереження та використання. Львів: Світ, 2002. 160 с.
2. Безуглий В. В., Костащук І. І., Яворська В. В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції). Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с.
3. Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження / [за ред. В. О. Горбика, С. І. Кота]. К. : НАН України; Ін-т історії України, 1998. 400 с.
4. Мельничук О. І. Міжнародно–правовий статус всесвітньої культурної і природної спадщини. К. : Наук. думка, 2008. 287 с.
5. Міжнародні документи [конвенції, хартії, рекомендації з питань охорони культурних цінностей] // Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : зб. док. / Ін-т культурології Акад. мистецтв України. К., 2009. С. 220–360.
6. Міжнародні засади охорони нерухомої культурної спадщини / М-во культури і туризму України ; Держ. служба з питань нац. культ. спадщини; Н.-д. ін-т пам'яткоохоронних дослідж. ; [упоряд. та ред. І. Касяненко]. К. : Фенікс, 2008. 176 с.
7. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні : пам'ятка / М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка ; уклад. О. О. Скаченко. К.: Вид. центр КНУКіМ, 2014. 71 с.
8. Охорона культурної спадщини : зб. міжнар. док. К. : АртЕк, 2002. 136 с.
9. Стецюк В. В., Пазинич В. Г., Ткаченко Т. І. Природна та етнокультурна спадщина України: новітні дослідження. К. : Вища школа, 2012. 344 с.
10. Топчієв О. Г., Коломієць К. В., Сич В. А., Яворська В. В. Геопросторова цілісність земної оболонки: методологія дослідження. Навчальний посібник. Одеса. ОНУ імені І. І. Мечникова. 2023. 304 с.
11. Топчієв О. Г., Коломієць К. В., Сич В. А., Яворська В. В. Структурування рекреаційно-туристичного потенціалу на засадах географічного середовища. Кам'янець-Подільський: Видавець Панькова А. С. 2020. 332 с.
12. Топчієв О. Г., Яворська В. В., Сич В. А., Коломієць К. В. Рекреаційно-туристичний потенціал: напрями систематики і кваліметричної оцінки. Навчальний посібник Одеса : Бондаренко М. О., 2022. 280 с.

Додаткова

1. Гамор Ф. Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент: матеріали з нагоди десятиріччя об'єкта Всесвіт. спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» / Карпат. біосфер. заповідник. Львів: Тиса, 2017. 247 с.
2. Керівництво з підготовки номінацій об'єктів Світової спадщини. Світова спадщина. Інформаційний посібник, 2011. 278 с.
3. Класифікатори нерухомих об'єктів культурної спадщини України / НДІ пам'яткоохорон. дослідж. К. : Фенікс, 2012. 77 с.
4. Коломієць К. В., Яворська В. В., Сич В. А. Територіальна організація туристично-рекреаційної діяльності Українського Причорномор'я. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018. 290 с.
5. Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2009. Т. 5. С. 12.
6. Паризька Декларація «Про культурну спадщину як рушійну силу розвитку». Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS). Париж, 2011. 11 с.
7. Петренко К. Ю. Двосторонні міжнародні угоди як інструментарій розвитку транскордонних природоохоронних територій національної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО в Україні // Економічні інновації : збірник наукових праць / Нац. акад. наук України ; Ін-т проблем ринку та економікоекологічних досліджень. Одеса, 2016. Вип. 61. С. 292–299.
8. Пількевич В. Діяльність ЮНЕСКО у сфері збереження світової культурної спадщини // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. С. 50–52.
9. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 8.06.2000 р. № 1805 – III // Відомості Верховної Ради. 2000. №39. ст. 333; Відомості Верховної Ради. 2005. № 5. ст. 114.
10. Сич В. А., Шашеро А. М., Коломієць К. В. Вплив культурних особливостей на прийняття та впровадження соціальних інновацій: порівняльний аналіз регіональних підходів. // Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та гео-логічні науки. Том 29. Випуск 2(45) 2024. С. 94–109. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2024.2\(45\).318034](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2024.2(45).318034)
11. Скаченко О. О., Гринюк М. М. Косівська мальована кераміка як феномен української культури; М-во культури України, Київ. нац. унт культури і

- мистецтв, Наук. б-ка ; Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2017. 194 с.
12. Топчієв О. Г., Коломієць К. В., Сич В. А., Яворська В. В. Структурування рекреаційно-туристичного потенціалу на засадах географічного середовища. Кам'янець-Подільський: Видавець Панькова А. С., 2020. 332 с.
 13. Топчієв О. Г., Сич В. А. Проблеми кластеризації та структурування соціоприродних видів господарської діяльності у географічних дослідженнях // Український географічний журнал. 2020. Вип. 2. С. 65–72. doi: <https://doi.org/10.15407/ugz2020.02.0>
 14. Топчієв О. Г., Сич В. А., Яворська В. В. Концепція рекреаційного середовища регіону та її понятійно –термінологічне структурування // Вісник Одеського національного університету. Серія Географічні та геологічні науки. – Одеса, 2020. Том 25. Вип. 1 (36). С. 157–172. DOI:10.18524/2303-9914.2020.1(36).205177
 15. Топчієв О. Г., Сич В. А., Яворська В. В. Напрями систематизації рекреаційних благ // Вісник Одеського національного університету. Серія Географічні та геологічні науки. Одеса, 2020. - Том 25. Вип. 2 (37). С. 199–212. DOI:10.18524/2303-9914.2020.2(37).216571
 16. Топчієв О. Г., Сич В. А., Яворська В. В., Коломієць К. В. Принципи і методи кваліметричної оцінки рекреаційно-туристичного потенціалу // Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки, 2022. Том 27. Випуск 1(40). С. 114–129. doi:10.18524/2303–9914.2022.1(40).257537
 17. Bezugly, V., Kostaschuk I., Kisil, R., Yavorska, V., & Buyanovska, L. World Heritage: features, composition, and tourist significance. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 33(3), 2024. 440-452.
 18. Sych V. A., Yavorska V. V., Kolomiyets K. V., Hryhoriev O. V. Territorial branding as a factor of socio-economic development of the regions // Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки. Том 26. Випуск 2(39) 2021. 135-146.
 19. Sych V., Yavorska V., Kolomiyets K. Formation of regional inter-sectoral complexes of recreation and tourism activity as a sign of structural reorganization of the economy // *Journal of Education, Health and Sport*. 2021. Vol. 11 No. 11. P.237-248. eISSN 2391-8306. DOI <http://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2021.11.11.024>
 20. Sych V., Yavorska V., Urash Yu., Molodetskiy A. Use of intangible cultural heritage objects in excursion activities. *Journal of Education, Health and Sport*. Online. 28 February 2025. Vol. 78, p. 60640. DOI 10.12775/JEHS.2025.78.60640

21. Topchiyiv O. G., Sych V. A., Yavorska V. V., Kolomiyets K. V., Nevko I. V., Murkalov O. B., Smochko N. M. Methodological scheme of qualimetric assessment of recreational clusters // Journal of Geology Geography and Geocology, 2022. Том 31(4). С. 749–760 doi:10.15421/112270

Електронні інформаційні ресурси

1. Віртуальний музей нематеріальної культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://virtmuseum.uccs.org.ua/ua>
2. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО: міжнар. док. від 16.11.1972 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089 .
3. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО: міжнар. док. від 16.11.1972 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089 .
4. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО : міжнар. док. від 17.10.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d69.
5. Офіційний сайт ЮНЕСКО. Об'єкти світової спадщини – Режим доступу: <http://whc.unesco.org/en/list/en/news/1049/en/list>
6. Постійне представництво України при ЮНЕСКО – Режим доступу: <https://unesco.mfa.gov.ua/>
7. Рекомендація ООН про збереження традиційної культури та фольклору [Електронний ресурс] // Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара». – Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/rekomendacijaoon-pro-zberezhennja-folkloru/>.

Навчальне видання

ГЕОГРАФІЯ СВІТОВОЇ СПАДЩИНИ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних робіт студентам геолого-географічного факультету
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності ІЗ Туризм та рекреація

Електронне практичне видання

Укладачі:

Сич Віталій Андрійович

Яворська Вікторія Володимирівна

В авторській редакції

Затв. авт. 07.10.2025. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.
Обсяг 1 МБ. Зам. № 3038.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
вул. Університетська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua